

## Preč z parlamentu

Braňo Ondruš

Budúci utorok očakávajte v parlamente veľký harmatanec. Vodca slovenských neonacistov sa bude biť o zotrvanie v poslaneckej lavici. Najvyšší súd totiž Mariána Kotlebu odsúdil za úmyselný trestný čin, čo podľa ústavy znamená zánik poslaneckého mandátu. Lenže „vodca“ sa začal hrať so slovíčkami a tvrdí, že súd mu úmysel nedokázal. A navyše mu výkon trestu podmienčne odložil. Takže sa naďalej považuje za poslanca NR SR a v utorok príde „do práce“, akoby sa nechumelilo. Ústavní právnici si myslia pravý opak, ale môžeme si byť istí, že Kotleba sa ich názorom riadiť nebude. Nuž, uvidíme, či ho nahradí na pohľad jemná slečna, ktorej nenávistné stanoviská na internete pokojne zatienia aj šéfa LSNS.

Oveľa dôležitejšie je, že súd definitívne potvrdil, že Kotleba prejavoval sympatie k (neo) nacizmu, hoci je to miernejší verdikt, než predošlé rozhodnutie Špecializovaného trestného súdu. Pre budúcnosť už nebudú môcť policajti, prokurátori ani sudcovia špekulovať, či používanie symbolov vrátane čísiel 14 a 88 je v súlade so zákonom. Prešpekulovaná propaganda neonacizmu a neofašizmu by mala dostať ďalšie rany. Aktuálne polícia vyšetruje násilníka Mariána Magáta, ktorého, dúfajme, tiež čaká čo najtvrdší trest.

Zjemnenie trestu pre Kotlebu však o. i. znamená, že s najväčšou pravdepodobnosťou nebude mať problém o necelé dva roky opäť viesť parlamentnú kandidátku LSNS. Ak by pôvodný trest znížili len na polovicu, v čase budúcich volieb by stále sedel za mrežami. Vyzerá to, akoby senát najvyššieho súdu presne zohľadňoval, kedy budú najbližšie voľby do NR SR.

Bez ohľadu na to, ako sa skončí Kotlebov „hrdinský“ boj za zotrvanie v parlamente budúci týždeň, takýto „náckovia“ nemajú v ňom čo hľadať. Lenže dôležité je, aby ich z najvyššieho zákonodarného zboru nemuseli vyháňať sudcovia a sudkyne. Kotleba možno teraz naozaj o mandát príde, ale strata príjmu mu rozhodne nehrozí, lebo osobne ovláda všetky stranické peniaze. Navyše, ak nebude sedieť v poslaneckej lavici, bude mať veľa času, aby chodil po Slovensku, rozsieval nenávisť, šíril svoje hnusné zvrátenosti a usiloval sa obhájiť účasť LSNS v parlamentnej politike.

Našou úlohou bude nedovoliť, aby sa mu tento zámer podarilo naplniť. Nacistov musia vyhnať z parlamentu voliči, nie súdy. Ľudí musíme presvedčiť, že pohrobkovia „Slovak staatu“ nie sú alternatívou, ale hrozbou pre riešenie spoločenských problémov. A je jedno, ako „prijateľne“ sa tvária, ako zmiernujú rétoriku, či dokonca prezliekajú kabáty. Historicky prvý poslanec NR SR odsúdený za neonacistické konanie síce založil novú stranu, ale nepredstavuje žiadnu zmenu. Republika je len HSLS v rúchu baránka.



Napriek svojmu veku nikdy nechýbajú na spomienke na spolubojovníkov: partizánka Anna Bergerová (s barlamami) a partizán Karol Kuna (vľavo). Na fotke s predsedom ObV SZPB Bratislava Martinom Krnom a tajomníčkou Katarinou Frišovou.

foto: Branislav Balogh

## Na Slavíne bolo znovu rušno

Branislav Balogh

**Napriek tvrdeniu primátora Matúša Vallu, že Bratislava tohto roku pietnu spomienku na svoje oslobodenie nezorganizuje, 4. apríla si na slnkom zaliatom Slavíne 77. výročie tejto historickej udalosti pripomenuli členovia a sympatizanti SZPB.**

Na slávnostnom akte, ktorý sa tentoraz uskutočnil bez politikov, vztýčených zástav a televíznych kamier, nechýbali priami účastníci SNP Anna

Bergerová a Karol Kuna, tajomník Ústrednej rady Viliam Longauer, členovia Klubu Nového slova na čele s predsedom prof. Jozefom Lysým, či bývalý diplomat Peter Weiss. Prišlo tiež množstvo stúpencov ľavicových politických strán, občianski aktivisti, či členovia iniciatívy Mier Ukrajine.

**Slobodu nám priniesli aj Ukrajinci**

V porovnaní s minulými pandemickými rokmi sa na pietnom mieste zhromaždilo okolo 200 antifašistov a ľudí, ktorí si vážia veľké obete

Červenej armády. S vencom do Bratislavy zavítala aj delegácia odbojárov z Rajca.

Predseda ObV SZPB Bratislava Martin Krno v príhovore zdôraznil nevyhnutnosť rozlišovať hrdinskú minulosť spred vyše siedmich desaťročí so súčasnou inváziou ruských vojsk na Ukrajine. Upozornil na hrdinstvo príslušníkov všetkých národov Sovietskeho zväzu, vrátane Ukrajincov, ktorých v boji za slobodu spod fašizmu padlo až okolo 9 miliónov. (Pokračovanie na str. 2)

## Aby sa na Čapajevovcov nezabudlo

Slavomír Fijalka

Foto: archív redakcie

**Protivojnové a protifašistické nálady obyvateľstva na východnom Slovensku sa prejavovali už v rokoch 1942 a 1943. Značnou mierou k tomu prispeli vojaci Slovenskej armády, ktorí sa zúčastnili na vojnovéj výprave proti Sovietskemu zväzu a prichádzali na dovolenku priamo z frontu.**

Mnohí z vojakov sa už do bojov na Ukrajine a v Rusku nevrátili, pridali sa k partizánskym oddielom, ktoré sa vytvárali v horách. Na jeseň 1943

založil v lesoch nad obcou Matiaška ilegálnu ozbrojenú skupinu. Neskôr sa k nej pridali dvaja sovietski dôstojníci Kostja Bystrov a Dimitrij Bortgaňov, ktorí sa stali veliteľmi vyše 20-členného oddielu.

**Pridávali sa noví bojovníci**

Odbojová činnosť, ktorú vyvíjali, nešla pozornosťou vtedajších bezpečnostných orgánov. Po prezradení miesta pôsobenia sa partizánska skupina začiatkom marca 1944 presunula na nové stanovisko blízko obce Petrovce. Na lúke za Harbom si vybudovali dve

zemľanky a odtiaľ podnikali diverzné akcie. Pribúdali k nim neustále noví ľudia. Išlo väčšinou o sovietskych vojakov, ktorým sa podarilo utiecť z nemeckých zajateckých táborov.

Aktivita partizánov narastala. Uskutočnené ozbrojené prepady žandárskych staníc a nemeckých posádok v mestách a dedinách s cieľom získať zbrane, muníciu a trhaviny potrebné na diverznú činnosť. Koncom marca 1944 došlo v partizánskej jednotke k tragickej roztržke, pri ktorej bolo zabíjaných niekoľko jej členov. (Pokračovanie na str. 3)

# Rozdiel medzi „vtedy“ a „dnes“

Miroslav Grznár, člen ZO SZPB Považská Bystrica

**Patrím medzi mladých členov SZPB a pochádzam z dôstojníckej rodiny. Vari preto som od narodenia dostal „do vienka“, že nemožno zabúdať a naopak treba dôrazne pripomínať zverstvá fašizmu a extrémneho nacionalizmu. Lebo, ako jeden klasik povedal a mnohí to po ňom naliehavo opakujú: Kto nepozná minulosť, je odsúdený ju prežiť opäť!**

Nie je pravda, že odkaz našich predkov bojujúcich proti fašizmu a nacizmu už nie je aktuálny. A nie preto, že ani jedna z týchto zločineckých ideológií nevymizla a stále má svojich stúpencov. Ale preto, lebo boj proti bol ešte viac bojom za. Za slobodnú spoločnosť, za mierové spolunažívanie všetkých rás a národov a náboženstiev, za svet postavený na ľudskosti, spoluprácu a mieri.

## SZPB proti bezprávniu a násiliu

A tieto hodnoty neohrozujú len nacizmus a fašizmus. V modernej spoločnosti sa mnohí politici a aktivisti takémuto označeniu vyhýbajú, ba dokonca sa sami označujú za antifašistov či antinacistov. Lenže dôležitý je obsah, to, čo títo ľudia reprezentujú, ako sa správajú, aké hodnoty presadzujú. Ak sú to ideologické hodnoty a princípy týchto zločineckých ideológií, patria k nim, aj keď sa tvária ako najväčší demokrati na svete.

My, Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, ľudia, ktorí sa prezentujeme ako ochrancovia spoločnosti pred spomínaným bezprávím a násilím, mali by sme dnes a denne takéto počínanie odsudzovať! Bez silných slov, ale nekompromisne. Robíme to, keď sa niečo také deje vo vzdialených častiach sveta. Musíme sa k násilniu a bezprávniu postaviť rovnako, ak sa deje za našimi humnami.

## Nie sme len pre osvetu

Nie, nesúhlasím s primitívnymi protiruskými postojmi. A už vôbec nesúhlasím, aby sme odsudzovali celý národ. A odsudzovanie ruských hrdinov, ktorí nás pred takmer 80 rokmi skutčne oslobodili považujem za úplne absurdné! Ale musíme sa tvárou v tvár postaviť agresorovi a pomenovať ho. Pretože my, a najmä náš zväz, sme tu nie len pre osvetu, ale aj pre bránenie podstaty ľudskosti a udržania mieru.

História nás naučila, že ho-

cikde a hocikedy sa môže narodiť človek s ambíciou obsadiť svet a stať sa vládcom sveta. Alebo aspoň jeho časti. A tiež nás história naučila, že pohnútky môže mať zo svojho pohľadu aj kladné v presvedčení, že takto koná dobro. Zároveň z dejín vieme, že nič nie je čiernobiele, a dôvody pre konanie vodcov treba hľadať širšie, než len v mocenských chýľkach. Aj terajší konflikt na Ukrajine má viacero rozmerov a viacero príčin a mnohé zďaleka neležia v Kremli.

## Náš postoj – ochrana pamiatky

Avšak v mene našich dedov a babiek, ktoré nasadzovali životy, aby porazili po svetovej moci bažiacého diktátora, ktorý nehľadel na utrpenie, ktoré spôsoboval, ba ešte sa ním chválil, musíme sprítomňovať tradíciu antifašistického boja ako boja za slobodu a mier a proti vojnovému násilniu. Nech je jeho pôvodcom ktokoľvek.

O to viac, aby každému bol jasný rozdiel medzi „vtedy“ a „dnes“. Aby sme nedovolili poškodiť pamiatku tých, ktorí svojim konaním, hoc i so zbraňou v ruke, prinášali slobodu a mier a nie zabíjanie civilistov a agresiu voči bratskému slovenskému národu.

# Rozlúčka veľvyslanca

Redakcia

**S prvým veľvyslancom Kazachskej republiky na Slovensku Romanom Vasilenkom sme sa stretávali v posledných dvoch rokoch na všetkých pietnych aktoch na Slavíne. Podľa neho tam leží do 500 jeho krajanov, ktorí položili životy v boji za oslobodenie Slovenska.**



Roman Vasilenko ešte ako veľvyslanec Kazachstanu s bývalou partizánkou Annou Bergerovou na Slavíne, 4. apríl 2021.

foto: Branislav Balogh

Na stretnutí s predsedom SZPB Pavlom Sečkárom sa vlni dohadoval na spolupráci po skončení pandémie. Avšak nedávne politické zmeny v Kazachstane znamenali pre Vasilenka presun na post námestníka ministra zahraničných vecí.

Teraz zavítal do Bratislavy, aby sa rozlúčil so slovenskými priateľmi a vyzdvihol svoju rodinu, ktorá tu pred dvoma mesiacmi ochorela na Covid. Do rezidencie kazachského veľvyslanca neďaleko Slavína vedľa čínskej, britskej a americkej prišiel aj prezident Ivan Gašparovič, dvaja štátni tajomníci, zástupcovia obchodných spoločností, ktoré spolupracujú s Kazachstanom, bývalí diplomati a predstavitelia spriaznených občianskych združení.

Roman Vasilenko pricestoval s ministrom hospodárstva KR a tímom podnikateľov, ktorí vystúpili na sympóziu o možnostiach hospodárskej spolupráce našich dvoch štátov. Keďže Kazachstan spájajú priateľské vzťahy s Ukrajinou i s Ruskom, prezident Kasym-Žomart Kemelevič Tokajev im ponúkol, aby sa v Astane stretli na rozhovoroch o uzavretí prímeria a nastolení mieru. Krajina sa zásadne stavia proti vojnovému konfliktom, problematiku vzťahy sa majú riešiť rokováním.

# Na Slavíne bolo znovu rušno

(Dokončenie zo str. 1)

„Nie je pravda, že každý Ukrajinec bol banderovec, ako nám to ktosi podsúva,“ zdôraznil Krno.

## Minúta ticha za nevinné obete

Za potlesku prítomných Krno odsúdil poškodzovanie pomníkov tými, čo znevažujú nielen pamiatku Rusov, ale aj Ukrajincov, Bielorusov a ostatných červenoarmejcov, ktorí obetovali svoje životy pri oslobodzovaní našej vlasti. V tejto

súvislosti ocenil promptné vyčistenie „veľkého“ Slavína od následkov vandalizmu spoločnosťou Marianum a Malého Slavína Mestskými lesmi Bratislava. Na záver vyzval prítomných, aby si uctili minútu ticha nevinné obete všetkých vojenských konfliktov za posledných 85 rokov.

Strana SMER-SD pod vedením predsedu Roberta Fica, si po článku Martina Krno o poslednom transporte politických väzňov z Bra-

tislavy do nemeckých koncentračných táborov 31. 3. 1945, vybrala na pietny akt posledný marcový deň.

Ku Kostkovej soche Víťazstva pred Redutou v pondelok poobede položili vence kvetov tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer súčasne s predsedom strany Hlas-SD Petrom Pellegrinim a poslancom NR SR Petrom Kmecom. Ráno 4. apríla sa k pomníku oslobodenia Bratislavy prišiel pokloniť aj predseda slovenskej vlády Eduard Heger.

# Podporte SZPB, nič to nestojí

**Ak zarábate a platíte dane z príjmu, opäť máte možnosť finančne podporiť Slovenský zväz protifašistických bojovníkov bez toho, aby vás to stálo čo len jeden cent. Stačí, ak pri podaní daňového priznania vyplníte VIII. oddiel – Vyhlásenie o poukázaní podielu zaplatenej dane. Ak ste zamestnancom, máte až dve možnosti, ako postupovať.**

Najjednoduchšie bude, ak svojmu zamestnávateľovi (personálne alebo mzdové oddelenie) oznámite, že chcete venovať časť dane SZPB. Zamestnávateľ vám poskytne tlačivo, ktoré mu vyplnené odovzdáte. Druhou možnosťou je, že si od zamestnávateľa vyžiadate potvrdenie o príjme, a to spolu s vyplneným tlačivom odovzdáte na daňovom úrade v okrese svojho bydliska.

Môžete tak urobiť **kedykoľvek do 30. apríla 2022.**

Tlačivo nájdete aj na internetovej stránke SZPB ([www.szpb.sk](http://www.szpb.sk)) a Bojovníka.

**Okrem svojich údajov musíte v tlačive vyplniť aj nasledujúce údaje prijímateľa:**  
názov: Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, adresa: Štúrova 14/8,  
811 02 Bratislava – Staré Mesto, právna forma: občianske združenie, IČO: 00177431.

SZPB bol k tomuto účelu zaregistrovaný dňa 9.11. 2021 v zozname prijímateľov 2 % dane v Notárskom centrálnom registri ([www.notar.sk](http://www.notar.sk)) pod sp. zn. NCRIs 39253/2021.

**Vláda financovanie SZPB znižuje každý rok, vy môžete jednoducho a bez dodatočných výdavkov „presmerovať“ aspoň 2 % z vašich daní na podporu činnosti protifašistických bojovníkov.**

V prípade potreby dodatočnej konzultácie píšete na [ekonomka@szpb.sk](mailto:ekonomka@szpb.sk) alebo volajte na 02/38104942 či 0911 151512.



# Aby sa na Čapajevovcov nezabudlo

(Dokončenie zo str. 1)

Po tejto smutnej udalosti sa skupina zreorganizovala. Jej veľiteľom sa stal pôvodom sústružník z ukrajinského Zaporozžia



Ludovít Kukorelli ako dôstojník Slovenskej armády.

Ivan Kononovič Baľuta (s krycím menom Jagupov) a náčelníkom štábu – dôstojníkom Slovenskej armády rodom z Oravy Ludovít Kukorelli (Martin Minarovič), ktorí sa k nim pridali s množstvom vojakov.

Oddiel prijal názov Prvá autonómna partizánska skupina Čapajev. Pomenovali ho po Vasilijovi Ivanovičovi Čapajevovi, ktorý sa preslávil ako vojvoda občianskej vojny, ktorá prebiehala po tretej ruskej revolúcii na jeseň 1917.

## Sabotáže takmer denne

V polovici apríla 1944 sa na podnet miestnych ilegálnych spolupracovníkov, ktorí zistili, že ktosi prezradil miesto ich pôsobenia a hrozila ich likvidácia, presunuli do Čergovského pohoria. Tu pokračovala najmä v diverznej činnosti, ktorou bolo ničenie mostov, železničných transportov, spojov a pod. V máji uskutočnili prepady sídiel finančnej stráže v Kalinove a Vydrani, vojenskej stráže v Radove, armádneho auta medzi Adidovcami a Zubným. Odbrojiť tiež žandársku stanicu a hliadku v obci Kríže. K najznámejším akciám patrí prerušenie diaľkového spojovacieho kábla pri Rakovčiku.

Čapajevovci sa v polovici júna vrátili do Slánskych vrchov. Usadili sa v priestore nad lúkou Lysá. V tomto operačnom priestore zostala do septembra 1944.

## Čoraz väčší počet

Ich rady sa rozšírili o veľké počty partizánov aj z iných skupín. V lete sa k nim pripoji-

la Bardejovská partizánska skupina a partizánsky oddiel Pugačev. Pridali sa tiež ozbrojené skupiny, ktoré prešli na naše územie z Poľska a západnej Ukrajiny. Postupne sa pripojilo aj viacero oddielov pozostávajúcich z vojakov, ktorí utiekli do hôr aj s výstrojom, keď hrozilo odzbrojenie dvoch divízií umiestnených pod karpatskými priesmykmi. Ich príchodom sa podstatne zlepšila výzbroj a bojaschopnosť partizánskej skupiny. Čapajevovci operovali fakticky na celom severovýchodnom Slovensku.

Šesťčlenná skupina partizánov 27. júla zneškodnila medzi obcami Remeniny a Matiaškov dve nemecké autá naložené vojenským materiálom a zabila troch príslušníkov Wehrmachtu.

## Vojenský súd so zajatcami

Do povetria 6. augusta vyhodili železničné koľaje na hlavnej trati Košice – Kysak, čo spôsobilo vykoľajenie transportu naloženého materiálom smerujúcim na východný front,



Partizáni zo skupiny Čapajev odstrelili 19. augusta 1944 železničný most na trati Kysak – Margecany.

a o tri dni na to železničný most v Kostoľanoch (dnes Družstevná nad Hornádom).

Po týchto akciách sa presunuli na Ondavskú vysočinu. Koncom augusta prepadli a odbrojiť 28-člennú skupinu nemeckých dôstojníkov pri stanici v Hanušovciach. Zajatých odvieďli do hôr, kde ich po vojenskom súde popravili.

## Z Kyjeva prišla výrazná pomoc

Na rozkaz Ukrajinského štábu partizánskeho hnutia vysadila sa v deň vypuknutia Sloven-



Pomník Ludovítovi Kukorellimu na mieste, kde zahynul, pri obci Habura.

ského národného povstania na letisku Čapajevovcov nad obcou Petrovce 18-členná organizátorská skupina pod vedením Anatolija Antonoviča Snežinského (vlastným menom Aroneckij), ktorý bol pôvodom rezbrár z Rostova na Done.

Vzápätí veliteľ Baľuta odle-

Výrazne sa zvýšila bojová činnosť. Velenie skupiny organizovalo bojové pochody na stredné a dokonca až na západné Slovensko.

Koncom augusta 1944 im štáb partizánskeho hnutia 1. ukrajinského frontu priznal štatút brigády, ktorá mala v tom čase okolo 300 príslušníkov. Neskôr sa zmenila na partizánsky zväzok v sile vyše 1600 mužov. Tvorilo ho päť oddielov: Bohun, Bohdan Chmeľnickij, Buďonnyj, Ščors a Pugačov.

## Silný protivník nacistov

Zväzok Čapajev predstavoval pre nemecké velenie veľmi silného protivníka. Išlo o najväčšie ozbrojené protifašistické zoskupenie pôsobiace mimo povstaleckého územia. Na jeho zničenie nacisti nasadili oddiely SS, vyzbrojené aj ťažkou technikou. Po tvrdých bojoch sa partizáni premiestnili do okresu Humenné k obci Sitnica, kde našli svoj nový operačný priestor.

Pôsobili už v tesnej blízkosti frontu v Karpatoch, preto bola ich výzvedná a spravodajská činnosť mimoriadne významná a dôležitá pre jednotky Červenej armády a 1. čs. armádneho zboru, ktoré sa prebýjali cez horské masívy, ale aj pre velenie povstaleckých jednotiek na Slovensku.

V novembri 1944 nemecké

vojská uskutočnili mohutný útok na postavenie partizánskych oddielov smerom od Vranova. Velenie zväzku sa rozhodlo prejsť do spoločnej obrany pod velením Ludovíta Kukorelliho. Podarilo sa im nadviazať spojenie s prichádzajúcimi sovietskymi vojakmi, prebiť sa hoci za cenu veľkých strát, vráťane Kukorelliho, cez frontovú líniu a koncom novembra sa spojiť s Červenou armádou.

## Nové občianske združenie

Aby sa zachovali tieto historické skutočnosti a na počesť svojich predkov, ktorí boli príslušníkmi partizánskej skupiny Čapajev a zúčastnili sa na ozbrojenom boji proti fašizmu a nacizmu na území východného Slovenska v okolí Ruskej Poruby a Sitnice, rozhodli sa ich potomkovia a milovníci histórie založiť občianske združenie Partizánska skupina Čapajev.

Jej členovia, ktorými sú Marek Merčák, Miroslav Herman starší a mladší, Dušan Herman, Peter Ruscančín a Jaroslav Štefka, si dali za cieľ pripomenúť dnešnej i budúcim generáciám, ako ťažko a za akých nesmiernych obetí bojovali ich dedovia za našu slobodu.

Ďalšou úlohou, ktorú si predsavzali, je starostlivosť o pamätníky postavené na miestach pripomínajúcich hrdinské činy Čapajevovcov.



Obyvatelia Ruskej Poruby a Závady v humenskom okrese si na vrchu Lipovica každoročne pripomínajú hrdinský boj partizánskej brigády Čapajev.

Najmä vďaka členke partizánskej skupiny Čapajev Anne Bergerovej sa v spolupráci so samosprávnymi orgánmi bratislavskej mestskej časti Ružinov a ObV SZPB podarilo v roku 2018 doplniť pomník brigádnemu generálovi Ludovítovi Kukorellimu o pamätnú tabuľu venovanú jeho spolubojovníkom, ktorí hrdinsky padli pri prechode frontu koncom novembra 1944 k Červenej armáde. Pripravuje sa tiež rozšírenie pietneho areálu pri obci Habura, kde Kukorelli zahynul za stále nevyjasnených okolností.

# Nesmieme zabúdať. Ani v Petržalke

Jozef Schwarz, MO MS v Petržalke  
Foto: autor

**V pondelok 4. apríla uplynulo 77 rokov odo dňa, čo Červená armáda priniesla slobodu do – vtedy samostatnej obce – Petržalky. Išlo o skutočné oslobodenie zo šesť a pol ročnej nemeckej okupácie.**

Petržalku spolu s Devínom obsadili hitlerovské vojská v októbri 1938 ako priamy dôsledok Mníchovskej zmluvy s pozhnaním našich spojencov Francúzska a Veľkej Británie. Na to sa nedá a nesmie zabudnúť. Nezmení to ani často spomínaná tekutosť doby a prchavosť spomienok, alebo výhovorky na strácanie pamäte. Žiaľ, takáto strata sa stáva neraz organizovanou a sprevádzanou deformáciou či gumovaním historického vedomia.

## Po okupácii návrat do vlasti

Čo dnes v tejto najväčšej mestskej časti Bratislavy pripomína návrat dunajského predmestia z područia cudzieho štátu do našej vlasti? Najviditeľnejší je míľnik na viedenskej výpadovke. Pochestným oznamuje, že v týchto miestach prekročili sovietske oddiely hranice Bratislavy, aby oslobodili ľud Rakúska od fašistickej nadvlády. Zlatý nápis sa podarilo obnoviť, pravidelne tam nachádzame položenú kyticu. Tohto roku tam

kvety položili aj petržalskí matičiari a členovia SZPB.

Na budove Základnej školy na Zadunajskej ulici objavíte pamätnú tabuľu, ktorú odhalili na počesť hrdinom Červenej armáde už 4. apríla 1946. Ale málokedy sa pri nej niekto pristaví a zamyslí sa nad nedávnou históriou. Za posledných desať rokov je to, žiaľ, príznačné. Nepamätám si kvet či venček pod ňou, okrem tých, čo sme niekoľkokrát priniesli my, matičiari.

## Krvavý Veľký piatok 1945

Ako to vyzeralo v Petržalke počas druhej svetovej vojny, spomína tamojší rodák, minister zahraničných vecí ČSSR a publicista Bohuslav Chňoupek (1925–2004) v knihe Pogrom. Ku koncu roka 1944 tam nemeckí nacisti zriadili židovský „pracovný“ tábor. Ako sa zhodujú odborníci, svojimi cynickými pravidlami zodpovedal klasickému koncentráku. Deportovali sem 900 až 1600 Židov z územia vtedajšieho Maďarska, ktoré zahrňovalo aj

okupované územia ČSR a Rumunská. Práve s tými sa spája trpká pripomienka predchádzajúca oslobodeniu Petržalky.

Na sklonku marca 1945 dospela do tragického finále jedna z mnohých krutostí fašizmu na našom území – fyzická likvidácia väzňov tunajšieho koncentračného tábora. Front sa rýchlo približoval a väčšinu tých, čo prežili krutú zimu a neľudské pracovné podmienky, v noci na 30. marca, teda na Veľký piatok, postrieľali v okolí dnešnej Kopčianskej ulice. Zvyšných asi 200 mužov hnali pochodom smrti do Bad Deutsch Altenburgu a odtiaľ loďou deportovali do Mauthausenu. Tam všetci, až na troch, zahynuli.

## Takmer 500 obetí

Hneď po vojne sa našlo v priestoroch petržalského cintorína päť masových hrobov. Veľmi málo z nich sa podarilo identifikovať. V roku 1958 hroby pietne upravili a vybudovali pamätník. Z textu vytesaného do bieleho kameňa sa dozvieme, že tam leží 497 nevinných obetí. Pritom do víťazného príchodu Červenej armády zostávalo už iba päť dní!

My, matičiari a ostatní priatelia petržalskej histórie, si pravidelne pripomíname nielen oslo-



Pomník obetiam krvavej Veľkej noci z roku 1944 na petržalskom cintoríne.

bodenie, ale aj pamiatku tejto tragédie na tunajšom cintoríne položením kvetov, venca či kamienkov. Tragické udalosti z konca marca 1945 i oslobo-

denie Petržalky patria do našej národnej pamäti a tá je súčasťou pamäti ľudstva. Pamätajme si na všetky zmarené životy. Zabúdanie je neprijateľné.

## Pod Zoborom oslavovali oslobodenie



Slávnostné podujatie na pamiatku oslobodenia Nitry pred budovou okresného úradu.

foto: mesto Nitra

Anna Zabáková,  
tajomníčka ObIV SZPB Nitra

**Pri príležitosti 77. výročia oslobodenia Nitry vojskami 2. ukrajinského frontu maršala Malinovského zišli sa pri Pamätníku víťazstva 30. marca obyvatelia tohto krajského mesta, ako aj mnohí zástupcovia samosprávy.**

Delegáciu ObIV SZPB Nitra viedol jeho predseda Jozef Havel, Nitriansky samosprávny kraj zastupoval jeho predseda Milan Belica. Nechýbali členovia nitrianskych ZO SZPB, zástupcovia OS SR, Jednoty dôchodcov, politických strán, ako aj skupinka občanov Nitry. Všetci spoločne položením vencov a kytic vyjadrili svo-

je poďakovanie a úctu všetkým bojovníkom, ktorí sa zaslúžili o oslobodenie. Mnohí aj obetovali svoje životy za našu slobodu v tom pamätnom roku 1945.

V krátkom príhovore predseda ObIV SZPB Jozef Havel pripomenul aj obeť bombardovania Nitry 26. mája 1945 a 80. výročie vypravenia prvého transportu s viac ako 200 židovskými mladými ženami zo železničnej stanice Nitra do koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau.

Predstavitelia mesta a okresného úradu si pripomenuli tieto výročia osobitne. Vzhľadom k vývoju situácie na Ukrajine sa spomienka konala za nižšej účasti obyvateľov a mládeže a skromnejšie než po iné roky.

## Zachovajme pamiatku a vážme si mier!

Ján Rohár

Foto: Branislav Balogh

**Zachovajme pamiatku tých, ktorí za nás bojovali a vážme si mier! Takýmto zvolaním sa v deň 77. výročia oslobodenia mesta Senec, 1. apríla, prihovoril primátor Dušan Badinský prítomným občanom a členom SZPB. V krátkom prejave pred položením vencov zdôraznil, že je nutné odlišovať minulosť, nezamieňať si ju so súčasnosťou a niesť odkaz tých, čo položili životy za našu slobodu.**

Význam pripomínania si oslobodenia mesta zvýraznil aj predseda ZO SZPB Senec Zdenko Marton. Slávnostného položenia venca k pamätnej tabuli osloboditeľov mesta sa zúčastnilo viacero členov SZPB, vrátane tajomníčky ZO Ireny Lackovej, ako aj najstaršieho člena Ladislava Neuwirtha, čerstvo oceneného medailou M.R. Štefánika I. triedy.

Po skončení spomienky, pozval primátor prítomných členov SZPB na krátke stretnutie v zasedačke mestského úradu. V rámci príjemnej a konštruktívnej debaty ocenil možnosť znovu sa po skončení pan-

démie stretnúť s členmi SZPB. Spoločne so Zdenkom Martonom oznámili plán na zorganizovanie väčšieho podujatia venovaného 78. výročiu SNP a 30. výročiu prijatia Ústavy SR.

Mesto Senec bolo oslobodené 1. apríla 1945 jednotkami 2. ukrajinského frontu Červenej armády pod velením maršala Malinovského. Červená armáda vstúpila do Senca od východu, z Réce a postupovala po Štefánikovej ulici. Druhý prúd vojska postupoval od Sládkovičova na železničnú stanicu, aby prerušil významný dopravný bod.

Postupne ovládli celý Senec. Boje na území Senca boli krátke, no bolo aj niekoľko padlých, ktorých pochovali na Hornom Majeri pri ceste do Pezinka a neskôr na Slavíne v Bratislave.



Predseda ZO Zdenko Marton (prvý zľava), primátor Dušan Badinský (štvrtý zľava) a prednostka MsÚ Jarmila Répássyová (druhá sprava) s členmi ZO SZPB Senec.

foto: Branislav Balogh

# Spolupráca maďarských a slovenských antifašistov

Slavomír Hrivnák, predseda ZO SZPB Želiezovce  
a člen ObIV SZPB Levice

Po dvojročnej prestávke zapríčinenej pandémiou Zväz maďarských odbojárov a protifašistických bojovníkov (MEASZ) opäť odovzdával ceny Mikuláša Radnóti (maď. Radnó Miklós). Na tomto významnom a slávnostnom podujatí sa zúčastnili aj členovia ZO SZPB zo Želiezoviec. Ceny odovzdával predseda MEASZ-u a zároveň aj medzinárodnej antifašistickej federácie FIR (ktorej členom je aj SZPB) Vilmos Hanti. Práve na jeho pozvanie sme sa na podujatí 21. marca zúčastnili.

Antirasistická cena Mikuláša Radnótiho je udeľovaná na Medzinárodný deň boja proti rasovej diskriminácii. Udeľuje sa jednotlivcom, ktorí konajú proti rasizmu, antisemitizmu a akejkoľvek forme vylúčenia, prípadne formujú proti podobným názorom verejnú mienku skrze svoje postoje a životný príklad.

## Mnoho ocenených Slovákov

V minulosti toto ocenenie zo Slovenska prebrali politik Peter Weiss (2013), predseda SZPB Pavol Sečkář (2017), člen výboru ZO SZPB Želiezovce Jozef Kanyuk (2019). Cenu veľ-

vyslancu humanity za rok 2020 prebral Jozef Výboch zo ZO SZPB Želiezovce.

Tento rok cenu získalo dvanaásť osobností z rôznych sfér verejného života, medzi inými aj právnik Peter Bárándy, žurnalista Ján Fodor, historička fotografie Klára Szarka alebo herec Juraj Chermalmi.

## Obet' holokaustu

Cena je pomenovaná po spisovateľovi, básnikovi a prekladateľovi Mikulášovi Radnóti. Pochádzal zo židovskej rodiny, pôvodne sa volal Mikuláš Glatzer a narodil sa v Liberci. Po skončení textilnej priemyslov-



SZPB zastupoval na podujatí v Maďarsku aj Jozef Kanyuk (druhý zľava), jeden z laureátov. foto: archív autora

ky študoval na univerzite v Szegede filozofiu, francúzštinu a maďarčinu. Priezvisko Radnó si vybral podľa rodiska jeho starého otca, ktorý pochádzal z obce Radnovce v dnešnom

okrese Rimavská Sobota.

Hoci konvertoval na rímsko-katolícku vieru, ako „rasového“ Žida ho poslali do pracovného tábora v obci Bor v dnešnom Srbsku. Pri ťažkom

a dlhom pochode do Maďarska nebol schopný pokračovať ďalej v ceste. Vysileného a zoslabnutého ho 10. decembra 1944 nemilosrdne zastrelili maďarskí strážnici.

## Vzdali hold osloboditeľom

Zuzana Novotná a Peter Petráš, ZO SZPB Topoľčany

Obyvatelia Topoľčan vzdali úctu hrdinským rumunským vojakom z 1. kráľovskej armády a vojakom 2. ukrajinského frontu, ktorí oslobodili mesto.

Sedemdesiate siedme výročie oslobodenia sme si pripomenuli spolu s hlavnými predstaviteľmi mesta Topoľčany, členmi SZPB a aj profesionálnymi vojakmi 1. mechanizovanej brigády. V rámci programu odzneli príhovory zhodujúce sa na dôležitom posolstve: Sloboda, demokracia a mier nie sú samozrejmosťou. Význam pietneho aktu zdôraznila hrajúca vážna hudba.

Naše poďakovanie patrí všetkým ktorí obetovali svoje životy v boji za slobodu a pri oslobodzovaní mesta Topoľčany a okolia. Náš prejav úcty a vďaky patrí aj tým, ktorí v tomto boji nezahynuli, ale nebojácne sa doň zapojili riskujúc všetko najcenejšie, čo mali.



Tajomníčka ZO Helena Urbaníková, členky výboru Emília Šusterová a Elena Novotná. foto: autor

## Otázky pre oblastný výbor Žiar nad Hronom

Branislav Balogh

Na základe výzvy vedenia SZPB redakcia Bojovníka postupne oslovuje všetky oblastné výbory zväzu s otázkami, aby sme čitateľom Bojovníka predstavili aktuálnu činnosť našich regionálnych štruktúr.

Dnes odpovedá predseda ObIV Jaroslav Bulko.

### Ako pandémia ovplyvnila Vašu činnosť?

Samozrejme, že ju významne narušila. Najmä pokiaľ ide o osobný styk s členskou základňou. Na roky 2020–2021 sme spracovali plány práce a podujatí. Našu činnosť sme museli dosť obmedziť. S predsedami ZO sme boli v telefonickom alebo elektronickom styku. Všetkým ZO oblastný výbor zaslal písomné pokyny pre činnosť v tomto období. Spomienky na oslobodenie miest a obcí základné organizácie spoločne s oblastným výborom riešili cez starostov a primátorov.

### Dokázali ste využiť obdobia dočasného uvoľnenia opatrení?

Všetky výročia sme si utili v úzkom kruhu položením vencov k pamätníkom. Činnosť kancelárie oblastného výboru nebola obmedzená. Individuálne sme riešili všetky otázky o ktoré požiadali predsedovia a členovia ZO. V druhom polroku 2021 sa nám podarilo zorganizovať poznávacie aktivity po stopách SNP a druhej svetovej vojny. Navštívili sme pamätník Slavín a Slávičie údolie, Krpáčovo, Kalište, Bradlo, pamätník Trnavskej posádky SNP,

pamätníky na Orave. Zúčastnili sme sa partizánskej prehliadke v Detve a navštívili sme aj pamätník SNP v našom regióne v Hronskej Dúbrave. Nepodarilo sa nám zabezpečiť najdôležitejšiu úlohu a to získať ročne 40 nových členov. V roku 2020 sme prijali 37 a v roku 2021 19 členov do radov SZPB.

### Ovplyvnil súčasný konflikt na Ukrajině vašu činnosť? Aké sú vaše plány v tomto roku?

Organizačne neovplyvnil, ale po psychickej stránke áno. Ťažko sa vysvetľuje starším členom, prečo došlo k takejto reakcii zo strany vedenia Ruskej federácie. Na zasadnutí oblastného výboru, na oslavách oslobodenia mesta Žiar nad Hronom a na hodnotiacich schôdzkach ZO sme vyjadrili zásadný nesúhlas s napadnutím Ukrajiny. Nesmierne je nám ľúto straty ľudských životov, najmä civilistov, ale napokon aj vojakov.

### Aké sú vaše plány v tomto roku?

Vyzvali sme našich členov, aby prispeli na transparentné účty na pomoc pre utečencov. Na tento rok máme spracované plány, ktoré dúfame, že splníme a ich plnenie nebude ovplyvnené nepriaznivými okolnosťami. V plnom rozsahu si chceme pripomenúť výročia ukončenia druhej sve-



Plukovník Jaroslav Bulko, predseda ObIV SZPB Žiar nad Hronom.

tovej vojny, SNP a Duklu. Podľa finančnej situácie chceme pokračovať v poznávaní miest, kde sa odohrávali boje v SNP a druhej svetovej vojne.

### Ako sa vám darí pracovať s mládežou?

Súčasná situácia je dosť zložitá. V minulých rokoch sme pripravovali tradičnú súťaž Medzníky 2. svetovej vojny i ďalšie aktivity, ale všetko nám zmaričila pandémia. Na tomto úseku máme veľmi dobrú spoluprácu s Centrom voľného času v Žiari nad Hronom. Na školy nebolo dovolené chodiť a v styku sme len individuálne cez členov komisie pre mládež a školstvo s niektorými riaditeľmi škôl a učiteľmi dejpisu. Dá sa povedať, že práca zostala len na týchto stykoch. Najmladších členov máme v ZO Banská Štiavnica a Žiar nad Hronom – 20–24 rokov. Žiaci ZŠ ročníky 6–9 sa pravidelne zúčastňujú spomienkových zhromaždení, kde si pripomíname významné výročia.

# Šesťdesiat dní národa, ktorý povstal (VI.)

Prinášame ďalšiu ukážku z pripravovanej knihy spisovateľa a esejistu GUSTÁVA MURÍNA *Povstanie 60 dní národa*. V sobotu 2. septembra 1944 bola od rána nad Slovenskom malá oblačnosť, ale teplota stúpala až na 29 °C. A čo sa vtedy u nás odohrávalo?

Medzi padlých v prvých dňoch Povstania sa zaradila partizánka Nasťa Horváthová z Bratislavy, ťažko ranená bola jej kamarátka Margita Librová zo Žiliny. Došlo k tomu za osadou Jánošíkovo (súčasť Nezbedskej Lúčky), kde rota pod velením sovietskeho dôstojníka z Donbasu Ivana V. Chvostikova z 1. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika zastavila nepriateľský postup protiútokom a následným bojom zblízka.

## Druhá verzia boja pri Strečne

Pre historikov iste nie je novotou, že takéto dramatické scény mávajú diametrálne odlišné opisy. Zo svedectva Bohuslava Majzlíka uverejneného v publikácii *Spomienky na SNP v Turci* zomrela Nasťa inak: „Okolo 14. hodiny prišiel ku kompe na Lipovec partizánsky oddiel v sile okolo sto mužov. Ich veliteľ bol v žandárskej uniforme. Požiadal ma ako veliteľa stráže o prevezenie na pravú stranu Váhu. Medzi príslušníkmi boli moji známi z Kláštora pod Znievom. Tí ma informovali, že majú ísť na Panošimú zlikvidovať skupinu Nemcov, ktorej sa podarilo prejsť cez povstaleckú líniu.“

Oddiel sa vracal približne v rovnakom čase na druhý deň. A podľa Majzlíkovo svedectva: „Bolo ich omnoho menej a bez veliteľa. Kláštorčania sa o ňom vyjadrovali: Sviňa žandár, viedol nás, akoby sme ani nešli do boja. Keď sme prišli k ohybu cesty, ktorá sa strácala za skalou, zastavil nás, ide sa vraj pozrieť, čo je ďalej. Keď zašiel za skalou, začali na nás páliť nemecké guľomety. Niektorí premáhali plač: Škoda Nasti, chuderky, chcela zachrániť nášho raneného kamaráta, no sama tam tiež zostala.“

Je na vás, ktorej z dvoch verzií budete veriť, ale faktom ostáva, že front často prekračovali nacisti s kolaborantmi, aby im pomáhali zlomiť odpor povstalcov a súčasne s tým sa hlásenia najmä partizánov pričasto prikrášľovali.

## Stuky nerozsievali iba smrť

Povstalci sa prvýkrát stretli s demoralizujúcimi útokmi strmhlavých bombardérov Stuka Ju-87 pri Strečne. „Nad nami sa objavili obávané stuky. Strmhlavé bombardéry so sirénou namontovanou na podvozku, ktorá vydáva príšerný zvuk, také kvilivé jačanie,“ spomína si povstalecký dôstojník Teodor Šlajchart. „Leteli tesne nad zemou rovno nad našimi hlavami s hučiacimi sirénami a do toho šla guľometná palba. Nám chýbala protiletdecká obrana a ani skryť sa nebolo kam. To málo, kto vydržal. Chlapi boli ako pomätení, utekali na všetky strany. Ale po útoku sa vrátili všetci do jedného.“

Slobodný vysielateľ napadlo šesť lietadiel: tri Ju-87 proti protiletadlovej obrane (hlásila jeden zostrel) a tri Ju-88 proti samotnému vysielateľu. Jedna z bômb vážne zasiahla budovu, črepiny poškodili chladič zariadenia, čím ho vyradili z činnosti. O tejto udalosti napísal aj sovietsky spisovateľ Boris Polevoj:

„Keď Nemci zbombardovali bansko-bystrický rozhlasový vysielateľ, ja som musel na štáb 1. ukrajinského frontu poslať správy, čo nové sa tu stalo. Boli to celkovo radostné hlásenia, pretože front úspešne napredoval, ale nebolo ich čím poslať domov. A tak som sa vydal na potulky po Slovensku. Reku, spoznám krajinu i ľudí. Osud ma zavial do terajšieho mesteč-



Presun trnavskej posádky na stredné Slovensko koncom augusta 1944.

ka Partizánske, kde mali dobre vycvičený oddiel dobrovoľníkov. Boli to prefikani chlapi, od Nemcov za proviant získali moderné zbrane. Pridal som sa k nim a na moje šťastie tam prišiel aj Laco Novomeský. Výnikajúci človek a organizátor. On mi ukázal ďalšiu vysielateľku, o ktorej som nevedel. Pomocou nej som nadviazal spojenie so svojím veliteľstvom... S Lacom sme sa priatelili až do jeho smrti. Takže to bol pre mňa veľmi šťastný, úspešný deň. Zoznámil som sa s dobrým básnikom aj so skupinkou zápalistých slovenských odbojárov.“

## Ako sa generál Čatloš obrátil

Akoby spadol z Mesiaca, v tento deň sa na povstaleckom území zjavil minister obrany Ferdinand Čatloš. Potom, čo opakovane vysielal do západoslovenských posádok kuriérov odrazujúcich ich od SNP, sám sa po ceste do Banskej Bystrice zastavil v Hlohovci a miestneho veliteľa, mjr. Jozefa Čillíka nahováral na účasť v Povstaní. Podľa nemeckých dokumentov dokonca telefonoval veliteľovi nitrianskej posádky Jánovi Šmigovskému, aby odpochodoval s vojakmi na povstalecké územie a so sebou zobrali „sputnaného“ župana Štefana Haššíka, ktorý sa zakrátko stal novým ministrom obrany.

Generál Čatloš do poslednej chvíle nepochopil, že jeho šanca bola v povelé východoslovenským divíziám, aby obsadili karpatské priesmyky a otvorili ich Červenej armáde. Namiesto toho stratil čas demoralizujúcim prejavom v bratislavskom rozhlase na nátlak už zdiskreditovaného Jozefa Tisa, kým z jeho pohľadu hodnotne „len“ podplukovník Ján Golian z pove-

renia Benešovej exilovej vlády prevzal iniciatívu.

Až po zatknutí gen. Augustína Malára pochopil, že to čaká aj jeho a ušiel do Bystrice. Tam sa ponúkol, že novým prejavom v Slobodnom slovenskom vysielateľu napraviť, čo pokazil, ale nik už o to nestál. Tak unikol Nemcom a istej poprave, no pre zmenu ho zatkli povstaleckí vojaci a deportovali do Sovietskeho zväzu ako vojnového zajatca. Iróniou ostáva, že Nemci Tisovi, ktorý nad Čatlošom držal ochrannú ruku, ale v rozhodujúcich dňoch ho zaistil v Prezidentskom paláci, dokázali, že plánoval previesť Slovensko k Spojencom.

## Jedna z bizarností SNP

S Čatlošom sa na tom, že odošle memorandum o prechode slovenskej armády na stranu Spojencov do Moskvy, tajne, za chrbtom občianskeho odboja a Goliana dohodli komunisti. Minister na oplátku umožnil, aby komunista Karol Šmidke a pplk. Mikuláš Ferjenčík i s tým memorandumom 4. augusta 1944 vojenským lietadlom odleteli za východný front. A práve komunisti, napr. Gustáv Husák, potom najviac bojovali za Čatlošovo umlčanie.

Máme svedectvo o jeho zadržaní na povstaleckom území. Spomína dobrovoľník Augustín Široký v knihe o trnavskej posádke v SNP: „Na Brode v smere cesty Horné Hámre – Žarnovica som vykonával službu spojára a sedel som v priekope pri telefóne. Stráž vykonával Ervín Zvolenský. O chvíľu sa na ceste zjavilo nákladné auto. Pri jeho kontrole Zvolenský zistil, že v ňom sedí okrem šoféra aj generál Čatloš, ktorý sa mu predstavil a povedal, že ide do

Povstania. So Zvolenským sme ho odzbrojili, mal pri sebe revolver a nôž. O tom sme podali na veliteľstvo pluku v Žarnovici telefonické hlásenie, ktoré prevzal veliteľ práporu Andrej Benka-Rybár. O pol hodiny sa dostavil na naše stanovisko. Pohovoril si s ministrom a vrátil mu revolver aj nôž. Čatloša odviezli do Žarnovice.“

## Nacistov vytlačili z Trenčianskych Teplíc

V Bánovciach nad Bebravou od rána vyzbrojovali a cvičili dobrovoľníkov. Keď sa miestny povstalecký štáb dozvedel, že nacisti vytlačili z Trenčianskych Teplíc malý oddiel partizánov, ihneď tam vyslal jednotku. Podľa seriálu *Fragmenty vojnových histórií*: „Nasadli sme do štyroch nákladných áut a hybaj na prepad do Teplíc, bez dôstojníkov, bez toho, aby družstvá a čaty boli stmelené. Cestou na autách sme organizovali družstvá a určovali veliteľov. Nadšenie nám dodávalo sebadôvera a istotu.“

Pridalo sa k nim 80 vojakov z Nemšovej pod velením poddôstojníkov. Hlavný útok smeroval od Baračky na severovýchode mesta. Do boku ustupujúcich nacistov sa pripravil oddiel zmiešaný z dobrovoľníkov a vojakov. Postupoval k cintorínu, keď z ktoréhosi okna domov, okolo ktorých prechádzali, sa ozvalo šepotom: „Nemci sú na cintoríne!“ Napriek tomu povstalci uspeli a Trenčianske Teplice obsadili, pričom nepriateľovi spôsobili citelné straty.

Kúpeľné mestečko bolo v tej chvíli najzápadnejším cípom oslobodeného povstaleckého územia. Žiaľ, za cenu prvých obetí medzi nadšenými dobrovoľníkmi.



Vysielateľ v Banskej Bystrici po prvom nálete.

# Slavín sa nemusí báť konkurencie

Martin Krno

Foto: autor a jeho archív

**Národná kultúrna pamiatka Slavín je pomerne mladá stavba. Od oficiálneho odhalenia 4. mája 1960 uplynulo 62 rokov, no na jej vznik a budovanie sa viaže viacero legiend. Jedna z nich sa týka významného slovenského sochára Alexandra Trizuljaka, o ktorom sa vedelo, že je kresťansky založený.**

Povrávalo sa, že vlniacu sa zástavu jedenástimetrového čerenoarmejca stvárnil tak, aby z jednej strany vyzerala ako B (Boh) a z druhej ako D (Deus, v latinčine Boh). Jeho syn Klement sa na to otca viackrát spýtal, ale on sa tomu vysmial. Podobne ako tvrdeniu, že sa kompozíciou, v rámci ktorej mala žrd s visiacim samopalom vytvárať kríž, snažil nahradiť ten na zvonici Kostola Panny Márie Snežnej, ktorú dali komunisti zbúrať. Vlastne sa tak kajal za to, že kvôli „jeho Slavínu“, teda pamätníku padlých osloboditeľov Bratislavy z Červenej armády, musela padnúť veža božieho stánku...

## Aj páni farári si protirečili

O tom, ako to naozaj bolo, koluje viacero verzií. Fakt je, že mohutnú vežu chrámu začali rozoberať v júni 1959. Trvalo to takmer päť mesiacov. Lenže ani podľa vyjadrení súvekých predstaviteľov rímskokatolíckej cirkvi táto chúlolistivá záležitosť nebola taká jednoznačná, ako sa to teraz podáva.

Statiku sotva otvoreného kostola údajne narušila práve jeho kampanila. Preto sa s ňou muselo niečo urobiť. Či ju skutočne mali zlikvidovať celú, alebo by ju stačilo znížiť hoci do dvoch tretín, to je už iná otázka. V konečnom dôsledku vtedajší „strážcovia ideologickej čistoty“ hlavného mesta Slovenska situáciu využili. Alebo ak chcete, zneužili.

## Kalvária nemala št'astie

Bratislavskú Kalváriu vybudovali veriaci medzi prvými v Uhorsku na pamiatku víťaz-

nej bitky nad Turkami pri Viedni roku 1683 a súčasne ako nástroj nastupujúcej rekatolizácie krajiny. Prvé zastavenie Krížovej cesty sa nachádzalo v priestoroch dnešnej zastávky SAV pri pomerne skrytom Kostole sv. Cyrila a Metoda.

Pred vyše 250 rokmi si vybrali kostolík na zalesnenom vršku za svoj príbytok dvaja pustovníci, fráteri Blažej a Hieronym. V noci 18. marca 1758 ich tam však ktosi zavraždil. Nešťastie Kalváriu sprevádzalo ďalej. Najväčší zásah dostala za socializmu počas výstavby Pražskej cesty, keď jej značnú časť úplne zničili. Zvyšky kaplniek sa usiluje cirkev v posledných rokoch

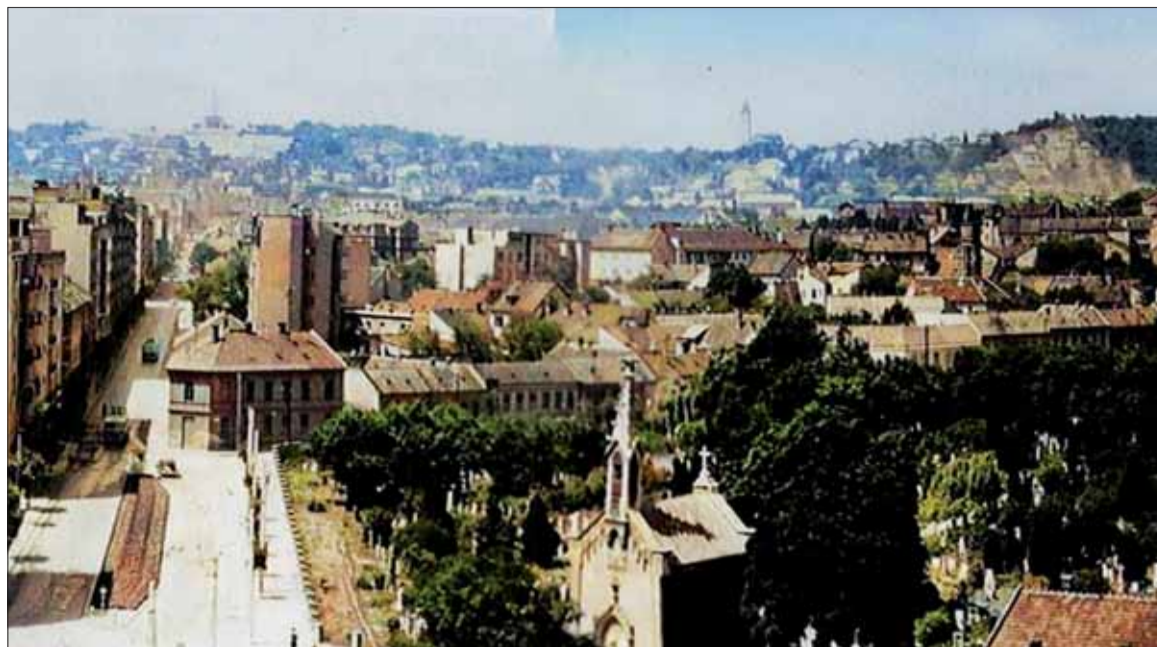


Slavín v apríli 2020.

oživiť, no zatiaľ so skromnými výsledkami.

## Do stavby sa pustil Karol Mederly

Pri hornom konci Hlbokej cesty nad kameňolomom, kde je teraz Lurdská jaskyňa, nechal mešťan Ján Lauer mann z vďačnosti za to, že jeho rodi-



Slavín (hore vľavo) aj kostolná veža (vpravo) akoby na jednej fotografii, ale je to koláž.

na roku 1712 prežila mor, vybudovať mariánsku kaplnku. Lokalita sa stala obľúbeným pútnickým miestom a tak tam roku 1824 postavili barokový kostolík. Postupne ovocné sady a vi-

kostol vysvätili. Jeho súčasťou sa stala aj spomínaná 50 metrov vysoká zvonica so štvormetrovým kovovým krížom, ktorý bol vo večerných hodinách vysvietený. Dones leží na schodišti pod chórom.

V súvislosti s plánovanou výstavbou Slavína sa začalo hovoriť, že veža by nemala byť jeho rovnocennou dominantou nad mestom. Ústredný národný výbor v Bratislave komunikoval s miestnym farárom Alexejom Országhom, ktorého teraz viacerí označujú za prerožimového. Ten údajne vyhandloval „úpravu“ veže za celkovú dostavbu a vnútorné vybavenie kostola.

Národný výbor nechal vykonať obhliadku, pri ktorej objavili viacero nedostatkov. Najväčším bola trhlina na pravej strane a strope budovy, ktorá sa vraj z roka na rok zväčšovala a časom mohla ohroziť celú stavbu.

## Vtedy nik veľmi neprotestoval

Podľa jednej verzie statiku narušilo bombardovanie okolia Hlavnej železničnej stanice na sklonku druhej svetovej vojny. Podľa inej, pravdepodobnejšej, robustnú zvonicu nepostavili samostatne, ale ako súčasť kostolného múru, a preto rýchlejš-

šie sadala. Následkom toho by sa chrám na jej strane roztrhol. Odborníci odporučili, aby vežu znížili asi o polovicu. Napokon však prišlo rozhodnutie, že padne celá.

Pri tom mala štátna správa obísť trnavského biskupa Ambróza Lazíka, ktorý bol v tom čase na kúpeľnej liečbe. A tak to podpísal, ako inak, tiež „prorežimový“ generálny vikár trnavskej apoštolskej administratúry Leopold Adamčík. Ktovie, či aj tu nejde o mýtus. Bežní veriaci však neprotestovali, boli radi, že sa konečne dotiahne zariadenie interiéru.

## Zatiaľ vraj niet peňazí

V roku 1997 vypracovali projekt obnovy veže, ktorý schválila Trnavská arcidiecéza. Zrazu sa však zistilo, že na to niet peňazí. Nedávno sa vytvorilo občianske združenie *Obnova veže na Kalvárii*. Ktovie, možno ju raz postavia – v pôvodnej výške alebo skromnejšiu.

Len tak medzi nami, laikmi, zvonica nebola nijakým architektonickým skvostom. Navyše teraz v Bratislave pomaly každý rok pribúda nová dominanta, takže prípadná nová veža Kostola Panny Márie Snežnej už Slavín nezatiene, a tak obavy niekdajších ideologických tútorov nie sú na mieste.

nohrady v širokom okolí ustupovali vilkám a domom. Pretože malý kostol počas bohoslužieb nestačil pojať všetkých veriacich, uvažovalo sa o jeho rozšírení.

V roku 1939 sa do tejto atraktívnej štvrte našťahoval podpredseda Slovenského snemu a súčasne HSLŠ Karol Mederly z Ružomberka, ktorého po vojne ako prominenta ľudáckeho režimu odsúdili na šesť rokov väzenia. Prišiel s nápadom nahradiť kostolík moderným, priestraným chrámom.

V roku 1943 sa začalo s likvidáciou starého a výstavbou nového kostola. Ako architekti sa spomínajú Dezider Quastler a Ignác Vécsei a ako stavitel' Karol Fuchsa. Iróniou osudu Židia, ktorí zahynuli v koncentračných táboroch. Ich projekt dotiahol architekt František Florians.

## Trhlina na múre kostola

Do konca vojny sa podarilo hrubú stavbu preklenúť a zastrešiť. V roku 1947 sa napriek finančným suchotám na prácach pokračovalo a 3. októbra 1948



Kostol Panny Márie Snežnej s vežou. Pohľad niekde z Horského parku.



Výhľad zo Slavína na Bratislavský hrad.

## Temný príbeh histórie

Alžbeta Pongrácová, ObIV SZPB Galanta

**Štvrtého apríla sa členovia ObIV SZPB Galanta, ZO SZPB Galanta a ZO SZPB Sereď zúčastnili vernisáže výstavy, ktorú pripravilo Múzeum holokaustu v Sereďi v spolupráci s Ministerstvom vnútra SR pod názvom Židovský kódex – temný príbeh histórie.**

Slávnostné otvorenie sa konalo o 17. hodine za prítomnosti podpredsedu Národnej rady Slovenskej republiky Gáboru Grendela, podpredsedu Trnavského samosprávneho kraja Marka Neštického, riaditeľa múzea holokaustu Martina Korčoka. Prítomní boli aj predstavitelia Slovenského národného archívu na čele s riaditeľom Ivanom Tichým.

Výstava dokumentuje zásah zákonov, vládných nariadení či vyhlášok do každodenného života židovského obyvateľstva, vrátane obmedzenia občianskych, náboženských, spoločenských a osobných práv. Riaditeľ múzea Martin Korčok k výstave povedal: „*Temné príbehy „žial“ píše aj súčasnosť. Pre nás je to signál k zintenzívneniu vzdelávania v oblasti ľudských práv. Nie, táto „minca“ nemá dve strany! Zlo je zlo a našou úlohou je ho odsúdiť a rázne sa proti nemu postaviť. V opačnom prípade ho v tichosti legitimizujeme. No a kam to môže zájsť, vidíte aj v našom múzeu.*“

Židovský kódex prijala slovenská vláda 9. septembra 1941. Išlo o vládne nariadenie, ktoré obsahovalo súbor protizidovských predpisov. Práve vystavené exponáty majú za cieľ priblížiť návštevníkom jedno z najtragickejších období histórie Slovenska prostredníctvom zachovaných archívnych dokumentov.



Momentka z vernisáže v Múzeu holokaustu. foto: Múzeum holokaustu Sereď

## Spomienka v Liptovskej Osade

Jaroslava Koníčková, členka ZO SZPB Liptovská Osada

**V pondelok 4. apríla sme si pripomenuli 77. výročie oslobodenia našej obce. Pri tejto príležitosti sa konala spomienková slávnosť pri pamätníku v Liptovskej Osade, na ktorej sa zúčastnili členovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov z Liptovskej Osady, žiaci tunajšej ZŠ s MŠ s riaditeľom a učiteľmi, starosta obce a ostatní občania.**

Žiaci pripravili krátky kultúrny program a pán starosta predniesol slávnostný prejav. Celá slávnosť sa niesla v duchu vďačnosti za našu slobodu, v ktorej môžeme žiť a ktorú si musíme nesmierne vážiť, pretože situácia vo svete nie je všade taká, ako by sme si priaľi. Prebiehajúca vojna na Ukrajine nás núti k tomu, aby sme si mier vážili oveľa viac ako kedykoľvek predtým. V týchto dňoch cítime, aký je veľmi krehký a každý deň by sme sa všetci mali usilovať o to, aby bol navždy zachovaný.



Časť účastníkov spomienky v Liptovskej Osade. foto: autorka

## Oslavy v Križovanoch nad Dudváhom

Imelda Rakúsová, tajomníčka ZO SZPB Križovany pod Dudváhom

**V Križovanoch nad Dudváhom si 1. apríla uctili pamiatku oslobodenia obce. SZPB ako spoluorganizátor bol zastúpený delegáciou vedenou predsedom ZO Filipom Poledovicom a miestnu samosprávu reprezentovala starostka Svetlana Kráľovičová.**

Prvý aprílový deň je dňom oslobodenia viacerých obcí západného Slovenska, ktoré v rámci Bratislavsko-brnianskej operácie vykonala Červená armáda v spolupráci s Rumunskou kráľovskou armádou

a čs. armádnym zborom. Všetky tieto skutočnosti si naplno uvedomili nie len dospelí, no najmä deti, ktoré sa zišli pri zrenovovanom Pomníku padlým hrdinom za slobodu z roku 1974.

Miestna ZŠ s MŠ v Križovanoch na oslavu vyslala celý zástup žiakov, ktorí si na živom príklade upevnili vedomosti, ktoré sa učia na dejepise. Vďaka podobným aktivitám sa do srdca detí vštepuje ochota premýšľať nad minulosťou a vážiť si hrdinstvo predkov. Za ochotu viesť deti k demokratickým tradíciám boja za slobodu patrí vďaka prítomnej riaditeľke ZŠ s MŠ Helene Kolníkovéj.



Predseda ZO SZPB a starostka Križovian nad Dudváhom si uctili oslobodenie s miestnymi deťmi. foto: autor

## Liptáci si uctili oslobodenie

Mária Holušová, členka výboru ZO L. Mikuláš

**V pondelok 4. apríla 2022 sa v našom meste konal spomienkový akt pri príležitosti 77. výročia oslobodenia mesta Liptovský Mikuláš. Pri šiestich pamätných tabuliach a troch pamätníkoch sme si položením vencov uctili pamiatku padlých my, členovia ZO SZPB, a spolu s nami aj zástupcovia mesta Liptovský Mikuláš.**

Nechýbal početný zástup žiakov z troch základ-

ných škôl v meste. Veríme, že mnoho z nich si do života odnesie vedomosť o boji a odhodlaní ich prastarých otcov a mám v Slovenskom národnom povstaní a 2. svetovej vojne. Práve účasť mládeže na oslave oslobodenia je vhodným formovaním ich zdravého vlastenectva.

V jednotlivých častiach mesta sa spomienkové akcie uskutočnili od pol desiatej predpoludním do pol šiestej večer. Najväčší spomienkový akt bol na Námestí osloboditeľov v Liptovskom Mikuláši.



Húf detí, ktoré raz ponosú pochodeň tradície a vpravo kadeti Akadémie ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, genpor. Marián Ač a tajomník ObIV SZPB Liptovský Mikuláš Vladimír Šiarnik. foto: autorka

## Aj v Dolnom Kubíne

Štefan Novák, tajomník ZO SZPB Dolný Kubín

**Funkcionári ZO SZPB v Dolnom Kubíne spoločne s predstaviteľmi samosprávy mesta a miestnej štátnej správy v Dolnom Kubíne na čele s primátorom Jánom Prílepkom a Zväzom vojakov SR, si 4. apríla pripomenuli 77. výročie oslobodenia dolnooravskej metropoly.**

Stalo sa tak 5. apríla 1945, Ružomberka a severu Oravy keď zavčasu ráno zo smeru od do mesta vstúpili vojská Čer-

venej armády a rumunskej armády spolu s príslušníkmi domáceho odboja – partizánmi. Na znak úcty a vďaka našim osloboditeľom, účastníci pietneho aktu položili vence a kytice kvetov k Pamätníku oslobodenia na námestí P.O. Hviezdoslava a poklonili sa pamiatke hrdinom boja proti fašizmu a nacizmu.



Skromné, ale o to úprimnejšie. Spomienkové podujatie v Dolnom Kubíne. foto: Info štúdio TV DK



# Pripomienka oslobodenia Zvolena

Ján Kašiča, tajomník ObIV SZPB Zvolen

**Pred 77 rokmi Moskvu rozozvučali delostrelecké salvy na znak oslobodenia Zvolena, nakoľko mesto Zvolen je križovatkou ako cestnou, tak aj železničnou a len päť kilometrov od Zvolena sa nachádza letisko Tri duby. Preto malo toto víťazstvo dôležitý a strategický význam v postupe Červenej armády a Rumunskej kráľovskej armády v oslobodzovaní Československa.**

A tak nielen vtedy, ale aj dnes považujeme 14. marec za významný sviatok nášho mesta. Aký to paradox, však? Deň, ktorý v roku 1939 predznamenal skazu slobody slovenského národa, je od roku 1945 pre Zvolenčanov dňom slobody.

## Desaťtisíce hrdinov

Oblasťná organizácia SZPB v spolupráci s MÚ Zvolen si tento významný deň pripomenuli položením vencov na námestí SNP pri mohyle padlých Červenoarmejcov a na vojen-

skom cintoríne Červenej armády a Rumunskej kráľovskej armády. Veď na týchto dvoch vojenských cintorínoch je pochovaných spolu 28 000 vojakov.

Napriek vzniknutému vojenskému konfliktu na Ukrajine a pandemickej situácii v štáte, prišli vzdať úctu našim osloboditeľom okrem členov SZPB aj zástupcovia politických strán, delegácia Klubu Zväzu vojakov SR – klub Zvolen, delegácia MÚ Zvolen a prednostovia OÚ zo Zvolena a Banskej Bystrice. Počas pietneho aktu sa za-

stavili aj občania Zvolena, ktorí v tom čase boli na námestí SNP.

## Dúfame v mier na Ukrajine

Nešťastný vojenský konflikt a pandemická situácia ovplyvnili zaužívaný program osláv. Neboli v tomto roku pozvaní zástupcovia veľvyslanectiev, žiaci ZŠ a na pietnych miestach nezazneli ani prejavy. Mrzí nás, že na pietnom akte sa nezúčastnili vojaci z OS SR, aj keď vieme pochopiť, že situácia na východe ovplyvnila úlohy našej armády. Veríme, že v budúcnosti sa našich osláv zúčastnia aj zástupcovia OS SR.

Našťastie na vojenských cintorínoch a mohyle na námestí SNP sa v našom meste neprejavili negatívne emócie, ako na Slavíne a ďalších pietnych miestach na Slovensku. Veď v radoch Červenej armády boli



ZO Zlatý potok a Oblasťný výbor SZPB pri kladení vencov k 77. výročiu oslobodenia mesta Zvolen.

foto: Jozef Hric

vojaci všetkých národov a národností bývalého ZSSR. Preto aj touto cestou odsudzujeme vandalizmus na týchto pietnych miestach. Veríme, že s vandalstvom urážajúcim všetkých potomkov z národov Sovietske-

ho zväzu prestane a že polícia nájde vinníkov, ktorí budú potrestaní. V súlade s humanistickým poslanstvom SZPB dúfame v čo najskoršie ukončenie barskej vojny na Ukrajine mierovou cestou.



V Brusne si vážia osloboditeľov a odsudzujú agresiu proti Ukrajine.

foto: autor

## Brusno si ctí osloboditeľov

Karol Uhrík, predseda ZO SZPB v Brusne

**Dvadsaťtého tretieho marca sme si v Brusne pripomínali 77. výročie jej oslobodenia spod fašistickej okupácie. Pri tejto príležitosti zorganizovali obecný úrad a ZO SZPB pri miestnom pamätníku slávnostné zhromaždenie občanov spojené s pietnym aktom kladení vencov.**

Na slávnostnom podujatí sa zúčastnil aj predseda Obl. výboru SZPB z Banskej Bystrice Ján Páček a delegácia Obl. výboru SZPB z Brezna. Slávnostný príhovor predniesol starosta obce Jozef Šimeček. Pripomenul priebeh oslobodzovacích bojov jednotiek sovietskej a rumunskej armády tak, ako je zaznamenaný v obecnej kronike.

V závere svojho vystúpenia odsúdil agresiu Ruska proti Ukrajine a vyzval zúčastnené strany, aby si sadli za rokovací stôl a ukončili túto nezmyselnú vojnu.

## Oslavy MDŽ v Bernolákove

Zuzana Juríčková, ZO SZPB Bernolákovo

**V polovici marca oslávila Medzinárodný deň žien v spolupráci s tamojším obecným úradom aj jedna z najväčších základných organizácií SZPB na Slovensku v Bernolákove. Kultúrne podujatie je trvalou súčasťou aktivít miestnej ZO a všetci sa tešili, že po pandemických obmedzeniach sa môžu opäť takto zísť.**

Význam žien a ich nezastupiteľnú úlohu v spoločnosti zdôraznil zástupca starostu Miroslav Turenič. Posedenia sa okrem členov výboru ZO SZPB v Bernolákove zúčastnili v kultúrnom dome mnohé členky SZPB. Zabával nás spevák Peter Stašák, ktorý rozospieval všetkých v sále kultúrneho domu.

Po kultúrnom programe sa účastníkom, ale najmä účastníckam prihovorela predsedníčka ZO SZPB Ružena Šmihlová a poďakovala obci za možnosť stretnúť sa po dlhšom čase. Zdôraznila význam stretávania sa pre duševné zdravie a medzilidské vzťahy najmä skôr narodených členov. Domov šli členky spokojné a bohatšie o kvetinu, ktorou si ich SZPB a obec uctili.

## Slávnostné stretnutie

Lubomír Jančo, podpredseda ObIV a predseda ZO SZPB v Žiari nad Hronom

**Pred 77. rokmi v sobotu 31. marca tesne pred Veľkou nocou utíchli posledné boje pri vtedajšom Svätom Kríži nad Hronom a po polnoci 1. apríla do mesta vstúpila oslobodzovacia armáda. Vo štvrtok 31. marca 2022 si napriek nepriazni počasia tieto udalosti pripomenulo zhruba 100 občanov Žiaru nad Hronom, ako aj členovia našej ZO SZPB.**

Pred samotným pietnym aktom sa členovia ZO SZPB zišli vo veľkej zasadačke Okresného úradu na slávnostnom zasadnutí, kde spoločne zhodnotili prácu za uplynulý rok a potom si pripomenuli z úst podpredsedu ZO históriu oslobodzovania mestečka Svätý Kríž nad Hronom (dnes Žiar nad Hronom) a jeho okolia.

### Tuhé boje

Pri našom meste sa zväzali tuhé boje a Svätý Kríž bol dlho terčom náletov spojeneckých lietadiel. Obyvatelia trpeli a posledný mesiac prežili prakticky v podzemí.

Od septembra 1944, kedy vypukli boje SNP až do okamihu oslobodenia zahynulo 84 obyvateľov mesta a zajatých bolo 25 vojakov z povstaleckej armády pochádzajúcich zo Svätého Kríža. Svoju smrť tu našlo množstvo vojakov Červenej a rumunskej oslobodzovacej armády, a taktiež mnoho nemeckých vojakov.

### Stop bratovražednej vojne

Pred 77. rokmi oslobodzovali naše mesto a štát v Červenej armáde bok po

boku vojaci ruskej, ukrajinskej, bielo-ruskej či iných národností. O to ťažšie sa dnes pozerá na to, ako teraz stojí proti sebe v nezmyselnej vojne, o ktorej sme si mysleli, že v Európe v 21. storočí nie je možná.

Každá vojna je nezmyselná a žiadna sa nekončí víťazstvom, pretože jej výsledkom sú smrť, bolesť, ničenie a najviac na ňu doplatia nevinní ľudia, ktorí by chceli a vedeli žiť spoločne v mieri.



Hoci v daždi, obyvatelia Žiaru nad Hronom ani tento rok nezabudli na pamiatku osloboditeľov.

foto: autor



- **Bacúch:** Jozef Ďurčík 82 rokov.
- **Banská Bystrica:** Viola Barátusová 82 a Ľudmila Šipulová 65 rokov.
- **Belá-Dulice:** Jolana Havranová 70, Mgr. Blažena Valocká 82 a Miroslav Kapusta 81 rokov.
- **Bratislava:** Petronela Pavlíková 88, Ing. Lídia Piovarčiová 89, Elena Hrčková 91, Eliška Ďurkechová 82, Blahoslava Weissová 83 a František Turan 80 rokov.
- **Čaňa:** Vincent Kiss 70, Bartolomej Varga 85 a Jozef Škovrán 80 rokov.

- **Dobšiná:** Viera Šmelková 70 rokov.
- **Dolný Kubín:** Jaroslav Rišian 85 a Dušan Zvara 84 rokov.
- **Galanta:** Anna Schwenk-Kupková 70 a MUDr. Ľudovít Kopáček 75 rokov.
- **Hel'pa:** Iveta Hyriaková 50, Mariana Latináková 50, Mária Jánošíková 75, Katarína Červeníková 90, František Koreň 65, Vojtech Kysucký 65 a Mária Skladaná 65 rokov.
- **Hostie:** Pavel Fázik 70 rokov.
- **Hrnčiarске Zalužany:** Ján Babarík 81, Gejza Kantorák 86 a Margita Pilčíková 70 rokov.

- **Košice:** Mária Kardošincová 84, Libuška Gajdošová 83 a Oskar Winkler 81 rokov.
- **Lipovec:** Zdenka Kellerová 70 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Valéria Michalčeková 75 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Elena Golanová 91, Šarlota Janeková 86, Mgr. Oľga Lehotská 80 a RNDr. Olga Fejdiová, CSc. 80 rokov.
- **Ľubietová:** Elena Kolíková 80 a Katarína Lišková 65 rokov.
- **Martin:** Helena Mrázová 80 a Ing. Miroslav Ďuriš 75 rokov.
- **Medzev:** Edita Lacherová 81 rokov.

- **Medzibrod:** Katarína Ivaničová 80 rokov.
- **Nížne Ružbachy:** Peter Matava 40 rokov.
- **Očová:** Marta Hulinová 75 a Pavel Dorot 83 rokov.
- **Ostrý Grúň:** Katarína Repiská 60 rokov.
- **Pliešovce:** Jaroslav Prušák 80 rokov.
- **Rožňava:** Erich Junger 50 rokov.
- **Šaľa:** JUDr. Vladimír Zemko 50 rokov.

- **Slovenský Grob:** Milan Bončo 50 rokov.
- **Topoľčany:** Monika Palušová 90 rokov.
- **Trenčín:** Karol Steklý 101, Elena Rezníčková 82, Karol Smržík 82, Jozef Košík 75, Jozefa Klačková 65 a Eduard Štencl 45 rokov.
- **Zvolenská Slatina:** Janka Ľuptáková 60 rokov.

*Jubilantom srdečne blahoželáme.*

**OPRAVA:** V čísle 6 sme omylom zaradili zosnulú Martu Pišovú medzi jubilantov. *Ospravedlňujeme sa za chybu.*



## Oslávenkyňa

Branislav Balogh

*V apríli sa životného jubilea 80 rokov dožíva geologička RNDr. Oľga Fejdiová CSc. Liptovského Mikuláša, ktorá sa už roky aktívne podieľa na činnosti tamojšej ZO. V nej má od roku 2012 na starosti skvalitňovanie členskej základne, evidenciu členov.*

Jeden z gratulantov – predseda ObĽV Ján Martinko – pripomína, že jej pracovná dráha sa spája so Slovenským geologickým inštitútom. Rodáčka z Báčskeho Petrovca v Srbsku pochádza zo slovenskej národno-buditel'skej rodiny aktívnej vo Vojvodine. Jej starý otec Július Kubány bol v r. 1919 zakladateľom Slovenského gymnázia v Báčskom Petrovci a krajskú identitu si aktívne zachováva v rámci Spolku Slovákov z Juhoslávie.

## Opustil nás dlhoročný predseda

Výbor ZO SZPB gen. Viesta Revúca

*Vo veku 91 rokov nás navždy opustil najstarší člen našej ZO a jej bývalý predseda Pavol Hruška.*

Narodil sa 26. 12. 1930 v Klenovci. Tam prežil detstvo a vychodil meštianku. Rodina sa živila hospodárením v horskom prostredí na Klenovských lazoch. SNP zastihlo rodinu mladíka pri prácach na hospodárstve. Pavlov otec vstúpil do Povstania a na jeho pleciah ostalo hospodárstvo. Aj sám pomáhal partizánom.

Na Silvestra 1944 nacisti a ľudáci vtrhli do laznických domov a vyhnali všetkých mužov do obecného domu v Klenovci. Vďaka nepozornosti sa chlapec s otcom prešmykli z radu kontrolovaných, do radu už skontrolovaných mužov. Vďaka tomu neskončili v koncentračnom tábore.

Po skončení vojny vyštudoval vyššiu lesnícku školu v Banskej Štiavnici a tejto profesii sa venoval až do dôchodku. Do SZPB vstúpil v roku 1984. Funkciu predsedu ZO vykonával po dobu troch volebných období až do roku 2012. Zároveň bol členom predsedníctva ObĽV v Rožňave. Za pomoc v SNP a dlhoročnú aktívnu činnosť v SZPB bol ocenený viacerými pamätnými medailami.

**V mene ObĽV SZPB Rožňava by som sa chcela poďakovať za celoživotnú prácu pána Pavla Hrušku pre SZPB. Počnúc SNP, do ktorého sa s rodinou ako chlapec zapojil, cez jeho prácu pre SZPB až po funkciu predsedu ZO, svojím životom napíňal hodnoty odbojárskej organizácie a niesol jej odkaz.**

*Mária Žolnová, tajomníčka ObĽV SZPB Rožňava*



## Navždy sme sa rozlúčili

- **Belá-Dulice:** s 72-ročným Miloslavom Kováčikom.
- **Hnúšťa:** s 87-ročným Pavlom Polčánim a 78-ročnou Mgr. Ľubicou Kolesárovou.
- **Košice-Juh:** s 97-ročným Jánom Kočánom a s 97-ročným Ing. Jánom Kaňukom.
- **Poltár:** so 75-ročným Ing. Miroslavom Balajom.

- **Prievidza:** s 95-ročnou Helenou Svitkovou.
- **Rožňava:** s 92-ročným Ing. Jánom Tomim.
- **Trenčín:** s 96-ročnou Editou Cvachovou, s 96-ročnou Martou Trebatickou a 75-ročnou Martou Pišovou.

*Česť ich nehynúcej pamiatke!*

## Zomrela Laura Špániková

Braňo Ondruš

*Vo veku nedožitých 100 rokov nás opustila pani Laura Špániková. Slovensko tak prišlo o poslednú z 1000 mladých dievčat, ktoré boli 25. 3. 1942 vyslané do koncentračného tábora Auschwitz.*

Pomáhala ho stavať, keďže vtedy ešte nebol hotový. Spomínala, že práve tvrdé podmienky života v predvojnovej chudobe jej pomohli prežiť peklo na zemi. Miesto, kde sa bojovalo o skyvu chleba a kde živi závideli mŕtvym.

Lúčime sa s ňou symbolicky krátko po 80. výročí prvého transportu Židov z Popradu. Bola svedkom zverstiev nacistického režimu, o ktorých informovala až do posledných dní. Jej životný príbeh ocenil aj minister obrany, ktorý jej vlani v septembri udelil Pamätnú medailu k 75. výročiu SNP a skončeniu 2. sv. vojny.



# Úspech neonacistov v Maďarsku

Ján Rohár

**Parlamentné voľby v Maďarsku, ktoré sa konali v nedeľu 3. apríla, v slovenských médiách rezonovali predovšetkým v duchu ohromného víťazstvo dlhoročného premiéra Viktora Orbána. Tomu sa podarilo po štvrtý raz obhájiť svoj mandát ako aj ústavnú väčšinu v parlamente. Skutočným šokom je však vstup „čistých“ neonacistov do parlamentných lavíc.**

Víťazstvo Orbána je nepochybne reakciou maďarských voličov na nevšedné spojenie celej opozície do jednej volebnej strany. Volebný guláš zostával od radikálnej pôvodne neonacistickej strany Jobbik cez socialistickej stranu až po zelené a liberálne subjekty.

Najväčší odliv voličov zaznamenal práve Jobbik, ktorý podľa lídra opozičnej koalície stratil až dve tretiny voli-

čov a to v prospech Orbánovho Fideszu, ako aj novej neonacistickej strany Hnutie Naša vlasť. Hnutie založil László Toroczkai po tom ako bol pre svoje radikálne názory vylúčený z Jobbiku. Toroczkai bol dlhoročným lídrom hnutia 64 žúp, ktoré hlása túžbu po obnove veľkého Uhorska. Je to extrémne nacionalistické, šovinistické a revizionistické politické hnutie, ktoré presadzuje

pohltenie slovenského územia Maďarskom.

Sám Toroczkai bol organizátor protislovenskej demonštrácie v Budapešti, na ktorej boli pálené slovenské zástavy. Neskôr 16. septembra 2006 sa pokúsil o nelegálny protest pred slovenským ministerstvom vnútra v Bratislave, začo bol zatknutý a vyhostený zo Slovenska na päť rokov. V súčasnosti čerstvo zvolený poslanec Toroczkai je aj starostom mesta Assothalom a zakladateľom polovojenskej organizácie Národná légia, ktorá sa prezentuje ako ideový nástupca zakázanej Maďarskej gardy. Toroczkaiove hnutie Naša vlasť obsadí v maďarskom parlamente 7 kresiel z celkových 199.



Slovenskí policajti eskortujú Lászlóa Toroczkaia.

foto: archiv redakcie

## ČO PÍŠU INÍ

### ■ Naftali Fürst čestným občanom mesta Weimar

Juraj Naftali Fürst, narodený ako Juraj Fürst vyrastal v židovskej rodine drevára v Petržalke pri Bratislave. Jeho otec sa po vzniku tábora v Sereďi prihlásil za vedúceho stolárskej dielne v tábore.

Rodina ušla tesne pred vypuknutím Slovenského národného povstania z tábora, no po príchode nemeckých vojsk boli zadržaní. Následne sa mladý Juraj dostal do Auschwitzu. Tam ich nacisti oddelili od rodičov a deti skončili vo

vedľajšom tábore Budy. Aby trápenia nebolo málo, chlapec v tínedžerskom veku musel v januárovej zime prežiť tzv. Pochod smrti do Buchenwaldu. Tam sa dožil oslobodenia a vrátil sa do Piešťan, kde sa stretol s rodičmi. Rodina využila možnosť emigrovať do Izraela, no na dedovceň nezabudol. Pravidelne Slovensko navštevuje a peknou slovenčinou žiakom ZŠ a študentom SŠ rozpráva o svojom osude. Čestné občianstvo si bol osobne s ďalšou preživšou Evou Fahidi-Pusztai prevziať 9. apríla vo Weimare.



Udeľovanie čestného občianstva mesta Weimar Jurajovi Furstovi (v strede) a Eve Fahidi-Pusztai.

foto: mesto Weimar

### ■ Smrť Borisa Romantčenka

Koncom marca Európu obletela správa o úmrtí preživšieho holokaustu Borisa Romantčenka. Bol viceprezidentom ukrajinskej časti Medzinárodného výboru tábora Dora-Buchenwald, prežil tábory Buchenwald, Peenemünde, Dora a Bergen Belsen.

Podľa nemeckého portálu NPR zahynul počas ostreľovania Charkova vo veku 96 rokov po tom, ako jeho dom zasiahol delostrelecký granát. Boris Romantčenko sa aktívne zapájal do pripomínania holokaustu a v roku 2015 bol jedným z hlavných rečníkov pri spomienke na 70. výročie oslobodenia koncentračného tábora Buchenwald. Nadácia informuje, že sa desiatky rokov zapájal do činnosti osvety o zverstvách kolokaustu a bol živým zvestovateľom zločinov proti ľudskosti pred školákmi v ZSSR a na Ukrajine.



Boris Romantčenko.

foto: archiv redakcie

### ■ Budujme svet bez vojen



Záver zo slávnostného podujatia v Buchenwalde.

foto: Buchenwald-Dora Stiftung

Na ceremónii pri príležitosti oslobodenia koncentračného tábora Buchenwald zazneli tieto slová: Vybudovanie mierového sveta bez vojen je našim cieľom. Zhodli sa na nich zástupcovia občianskych združení a spoločenských organizácií z Ruska, Bieloruska a Ukrajiny, reprezentujúci väzňov tábora z týchto krajín.

Britský ľavicový denník The Guardian informuje, že štátni predstavitelia Bieloruska a Ruska neboli tento rok pozva-

ní na oslavu oslobodenia koncentračného tábora Buchenwald. Spomienková nadácia organizujúca každoročne spomienku o tomto rozhodnutí informovala veľvyslanectvá oboch krajín v Berlíne. Vojna na Ukrajine zatienila pripomienku oslobodenia špeciálne „v kontexte násilného úmrtia Borisa Romantčenka.“ Spomienková slávnosť 10. apríla bola venovaná aj počte tohto väzňa štyroch koncentračných táborov.

### ■ Odsúdili neonacistu

Neonacistického rapera odsúdili na 10 rokov rakúsky súd. Dôvodom bolo zverejňovanie neonacistických skladieb na internete, z ktorých jednu použil aj páchatel antisemitského útoku v Nemecku v roku 2019, informuje agentúra AFP.

Sudkyňa Christina Salzbornová označila 37-ročného muža za „obzvlášť nebezpečného“ kvôli tomu, že aktívne „oslavoval nacistickú ideológiu.“ Muž

si pritom bol svojich činov vedomý, preto sa na internete skrýval za pseudonym „Mr. Bond“. Preberal populárne rapové pesničky a dával im nové texty oslavujúce nacistickú ideológiu, ktoré mali aj antisemitský či rasistický obsah. Jednu z jeho skladieb použil páchatel útoku v meste Halle vo východnom Nemecku v októbri 2019, kde zastrelil dvoch ľudí.

Pripravili Braňo Ondruš a Branislav Balogh

## Galéria odboja

ELENA LAZINOVSKÁ sa narodila 31. decembra 1902 v Beharovciach v Liptove ako tretia dcéra rodiny Ludvighovcov. Svoje umelecké meno začala používať až po oslobodení. Ranné detstvo strávila u starých rodičov v Budapešti, kde začala navštevovať aj ľudovú školu.

V roku 1912 sa vrátila na Liptov, presnejšie do Liskovej, ľudovú školu a gymnázium navštevovala v Ružomberku. Súkromne študovala maliarstvo u rádovej sestry Auxilie, absolventky parížskej Akadémie Julien. Po tom, ako v roku 1920 zmaturovala, sa s rodičmi presťahovala do Lubochne. Maľovala krajinárske prírodné motívy, a venovala sa aj ochotníckemu divadlu. Neskôr uvažovala, či sa nedá na herectvo, čo rodine odporúčal Paľo Bielik.

Výtvarné vzdelanie získala v rokoch 1924 až 1926 na Akadémii výtvarných umení v Drážďanoch u prof. Wilhelma C.A. Zimmera. V roku 1927 začala pôsobiť ako učiteľka v Chuste na Podkarpatskej Rusi. Strela sa tam s českým spisovateľom Ivanom Olbrachtom a maliarom Jozefom Bokšayom, ktorý pôsobil v Užhorode. V roku 1932 je pri organizovaní štrajku robotníkov v Chuste, kde v roku 1936 usporiadala svoju prvú výstavu obrazov.

Opäť sa presťahovala, tentoraz do Zlatých Moraviec, od roku 1938 učila deti v Gýmešských Kostolnoch. Bola vydatá, ale syn jej zomrel v útľom veku. Patrila k malému počtu výtvarníkov predvojnových členov KŠČ (napr. Ľudovít Ilečko, Štefan Bednár, Ľudovít Goga a Július Lórinč). Všeobecne sa spomína jej antifašistická spravodajská činnosť. Vo svojej tvorbe zvládala námet Janka Šuška, žiaka, ktorého pred jej očami zastrelili nacisti, keď sa rozutekal do hory. Aktívne sa zúčastňovala na prípravách prepadu a likvidácie esesákov v Ružomberku.

Po oslobodení pokračovala ako riaditeľka školy v Komjatnej,

od roku 1946 ako vedúca školského inšpektorátu v druhom bratislavskom obvode. Opätovne sa vracia k výtvarnému štúdiu – na Oddelení kreslenia a maľovania SVŠT u prof. J. Mudrocha, G. Mallého a K. Sokola, ktoré ukončila roku 1951 a v ďalšom roku na Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity (dnes UK) ako stredoškolská profesorka kreslenia a deskriptívnej geometrie. V roku 1954 sa stala členkou slovenskej sekcie Zväzu čs. výtvarných umelcov a začala pôsobiť vo voľnom povolání.

Roku 1957 vystavila súbor povstaleckých krajinomalieb. Intenzívne sa venovala študijným cestám a krajinárskym podnetom v Sovietskom zväze, Tunisku a Juhoslávii. Vo Francúzsku nadviazala vynikajúce kontakty s predstaviteľmi kultúrnej diplomacie. V roku 1968 jej požičiava svoj parížsky ateliér Pablo Picasso, pretože odišiel za keramikou do Vallauris.

V 70. rokoch sa plne realizovali Lazinovskej kvality ako autorky tém a podnetov protifašistického zápasu. Nadväzuje na vrcholné hodnoty, ktoré predstavuje autentický *Pohreb partizána na Horehroní* z roku 1966. Vznikali povstalecké portréty (kpt. Jevgenij P. Vaľanskij, Janko Šuška, Vlado Clementis, Marek Čulen, partizánka Edita), diela *Zverstvážňavajštvov*, *Odnos Švermu*, ale aj *Matka partizánov Maková* s tragickým konceptom partizánskej piety. V roku 1976 mal som tú česť pečiatkovať zásielku jej obrazov do Francúzska. Vrátili sa z Lyonu s Veľkou cenou zo 4. Grand prix International d'Art Contemporain. Jedno z ocenených diel nieslo názov *Partizánka Jana*. Povedala, že ide o dobový autoportrét. Mala stále v oku, ako kedysi videla v zrkadle svoju mladosť. Zaslúžila umelkyňa Elena Lazinská zomrela 25. 9. 2000 v Bratislave. Reprezentatívny výber z jej diela na [www.bojovník.eu](http://www.bojovník.eu).

PhDr. Ladislav Skrak



Matka partizánov Maková, monotypia 1964.



Janko Šuška, olej 1978.



Odnos Švermu, olej 1971, SNG.

## Dobrá rada nad zlato

### Varte zdravšie

Braňo Ondruš

**Hoci kresťanský pôst predchádza veľkej noci, práve po nej odporúčame opäť striedmejšie stravovanie. Netreba sa priamo postiť, ale znížiť objem mäsa – najmä bravčového – a naopak pripravovať a jesť viac zeleniny. V tomto období je už čerstvá dostupná i u nás.**

Svetová zdravotnícka organizácia už v roku 2015 červené mäso a výrobky z mäsa označila za karcinogénne. Nechceme vás strašiť, lebo to, samozrejme, neznamená, že sa červenému mäsu máte vyhýbať. Rozhodne však stačí, ak si niečo z bravčového dáte maximálne dvakrát do týždňa.

Jar prináša zásadnú zmenu v možnostiach stravovania: bez dovážania cez pol sveta si už môžete kúpiť skutočne čerstvú zeleninu. V apríli to sú ešte najmä výsledky pestovania v skleníkoch, ale postupne pribúda všetko, čo je pre náš región typické. Kupujte zeleninu od miestnych poľnohospodárov a záhradkárov, ktorí ju neodtrhnú týždeň pred predajom. A ak si už červené mäso dávate, upravte ho „vo vlastnej šťave“, vyhýbajte sa pridávaniu tukov. Pečené či varené doplnené čerstvou zeleninou predstavuje vhodnú zmenu po zimnom jedálničku.

A ak už mäso, siahnite po rybách. Uprednostňujte slovenské, sladkovodné – majú výbornú chuť, sú čerstvé a obsahujú užitočný tuk.

pomôcky: OKSA, IRON, ANAPA, ARABAN	sídlo v Poľsku	vlasý, po anglicky	opilec	autor výroku: E. HEMINGWAY	výpadok, po česky	999 rímskymi číslicami	veľká plo- cha pola	protiklad	●	navlečie	rímska štvrťka	domáce meno Eduarda	mastná organická látko
citostovce nesúhlasu				spletalo					nieto				
1. časť tajničky				april, po česky					úloha herca				
koncentro- vaný cukro- vý roztok						cela v gré- ckom chráme					všetko v poriadku		
rastlinný cukor						nerozrýp	klubovňa					2. časť tajničky	hlavné mesto Turecka
●	citostovce zvuku pri výbuchu	obec pri Šali nezne- možňujú								sídlo v Rusku			
EČV Trenčína			nefúkal							leptavý kamienok			
			previnenie							železo, po anglicky			
mohutný zvierací hlas					haluze						EČV Kežmarku		
											trhá (knižne)		
mužské meno						krmná rastlina					domáce meno Márie		
						značka molibdenu					značka abvoltu		
3. časť tajničky										vyhynutý kočovník			
krásne písanie										mnoho			

Správne vylúštenie tajničky z č. 6 znie: **Ľudia, ktorí mlčia sú nebezpeční.** Knihu posielame Ivane Kukučkovej z Pôtora.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: [bojovník@szpb.sk](mailto:bojovník@szpb.sk).

## ZRNKÁ HUMORU

Pokračujeme anekdotami z prevažne lekárskeho prostredia.

Študentka medicíny slečna Filipková predvádza na makete pôrod kliešťami. Profesor ju chvíľu pozoruje a hovorí: *Výborne! Teraz ešte trespíte otca po hlave a vyvráždili ste komplet celú rodinu!*

\* \* \*

Pán doktor, ja mám úplne červené oko.

Ukážte... Máte pravdu. Súložil ste včera?

No, súložil.

A čo predvčerom?

Takisto.

A čo minulý týždeň?

Tiež, každý deň.

Tak to je jasné. To máte prázdne vrecúško a svieti vám kontrolka...

\* \* \*

U lekára doma zvoní telefón. Zo slúchadla sa ozve hlas jedného jeho kolegu: *Čo je s tebou? Potrebujeme štvrtého do pokru.*

Chvíľu vydržte, hneď som u vás.

Keď si oblieka kabát, manželka sa ho pýta: *Je to vážny prípad?*

Určite, už sú pri tom traja doktori.

Pán doktor, večer nemôžem spať. Musím stále myslieť na tisíc vecí.

Tak teda vypite pred spaním riadny pohár kyslého mlieka.

Potom budem pokojne spať?

To síce nie, ale budete myslieť len na jednu vec.

\* \* \*

Horský sprievodca: *Keby dámy na chvíľku zmlkli, počuli by sme rev vodopádov.*

\* \* \*

Pán doktor, dajte mi nejaké prášky proti chamtivosti. Ale dajte mi ich veľa, veľa, veľa!

\* \* \*

Pediater prezerá novorodenca a hovorí: *To dieťa sa mi vidí dosť chudé. Čím je vlastne kŕmené?*

Predsa materským mliekom.

Ukážte mi prosím prsia. Doktor dlho prehmatáva hrdé prednosti ženy a potom konštatuje: *Ale ved' vy vôbec nemáte mlieko.*

A mala by som? Ja som jeho teta.